

Особливості співробітництва ОВС України з компетентними органами іноземних держав при розслідуванні злочинів

*Ищенко І. О., студентка гр. Ю-94 юридичного факультету СумДУ
Науковий керівник – Ключко А.М., доцент кафедри АГПФЕБ СумДУ*

Україна з перших років своєї незалежності почала активно входити в сферу міжнародного співробітництва, одним з елементів якого є спільні з іноземними державами дії по боротьбі зі злочинністю. Участь її в Інтерполі та інших подібних міжнародних організаціях вимагає приведення кримінально-процесуального законодавства, яке регулює провадження у кримінальних справах, у відповідність з нормами міжнародного права. Сучасні проблеми боротьби зі злочинністю не можуть бути успішно розв'язані у межах однієї держави, оскільки відкритість кордонів унаслідок демократичних процесів, що відбуваються в країнах, які знаходилися раніше за «залізною завісою», сприяє поширенню транснаціональної злочинності. За роки своєї незалежності Україна приєдналася до багатьох європейських конвенцій, у тому числі з питань кримінального судочинства, двосторонніх договорів про надання правової допомоги у цивільних і кримінальних справах, інших міжнародно-правових актів. В світлі цього особливої актуальності набуває питання дослідження правових основ та особливостей співробітництва слідчих органів внутрішніх справ з відповідними компетентними органами іноземних держав при розслідуванні злочинів.

Слід зазначити, що питання правового забезпечення міжнародного співробітництва в правоохоронній діяльності були предметом наукових досліджень вітчизняних вчених, зокрема: О.М. Бандурки, П.Д. Біленчука, О.І. Виноградової, а також російських дослідників С.С.Алексєєва, Я.М. Бельсона, К.К. Горяїнова, К.Ф. Гуценко, В.П. Зіміна, І.Н. Зубова, О.М. Ларіна, І.І. Лукашука, В.С. Овчинського, В.І. Попова, К.С. Родіонова, В.М. Савицького, Н.В. Сібільової, В.Ф. Цепелева, М.Є. Шумило та інших.

Після ратифікації Україною ряду конвенцій ООН та Ради Європи, в яких закріплено основні правові положення міжнародної співпраці слідчих органів та органів кримінальної міліції, можливості України з розшуку та розслідування злочинів значно розширилися. Проте документи ООН, Ради Європи і їх підрозділів є найбільш загальними положеннями, що схематично відображають питання міжнародної співпраці в боротьбі з організованою злочинністю. Аналізуючи конкретні двосторонні й багатосторонні угоди між Україною та іншими державами, спробуємо сформулювати особливості правового регулювання в цій сфері/

По-перше, викликає інтерес обсяг міжнародних зобов'язань, узятих на себе Україною як незалежною державою. На сьогодні Україною підписано більше ста міжнародних договорів у сфері боротьби зі злочинністю, зокрема ряд угод про правову допомогу в цивільних, сімейних і кримінальних справах (практично зі всіма республіками колишнього СРСР, а також із багатьма країнами Європи, Азії, Африки та Америки), угоди про співпрацю в боротьбі з незаконним обігом наркотиків (наприклад з Австрією та Італією). Крім того, є угоди правоохоронних органів України і країн СНД, що стосуються питань розслідування кримінальних справ [2, с. 103].

По-друге, регіональні контакти України у сфері боротьби з організованою злочинністю в повному обсязі охоплюються угодами з країнами - членами СНД. Серед них перше місце посідає Мінська Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах (Мінськ, 22 січня 1993 р.). Відповідно до ст. 4 Конвенції установи юстиції договірних сторін надають правову допомогу в цивільних, сімейних і кримінальних справах відповідно до її положень. Договірні сторони надають один одному правову допомогу шляхом виконання процесуальних та інших дій, передбачених законодавством запрошеної договірної сторони, зокрема: складання і пересилання документів; проведення оглядів, обшуків; вилучення, передача речових доказів; проведення експертизи; допиту сторін, третіх осіб, підозрюваних, обвинувачених, потерпілих, свідків, експертів, розшуку осіб; здійснення кримінального переслідування, видачі осіб для притягнення їх до кримінальної відповідальності або виконання вироку, визнання й виконання судових рішень у цивільних справах, вироків у частині цивільного позову, виконавчих написів, а також шляхом вручення документів. Стаття 19 встановлює, що в проханні про надання правової допомоги може бути відмовлено повністю або частково, якщо

надання такої допомоги може завдати шкоду суверенітету або безпеці чи суперечить законодавству запрошуваної договірної сторони [3, с. 51].

Правові відносини в кримінальних справах передбачають видачу осіб для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, зокрема пов'язану з їх розшуком і взяттям під варту; здійснення кримінального переслідування за дорученням однієї з договірних сторін; передачу предметів, що визнаються в установленому порядку речовими доказами. Загальні положення Конвенції були розкриті в аналогічних двосторонніх угодах між Україною і державами - членами СНД. Слід зазначити, що у вказаних документах передбачений уніфікований порядок надання правової допомоги в кримінальних справах без урахування їх специфіки. Проте на користь боротьби з організованою злочинністю, на наш погляд, було б доречно вводити в подібні угоди спеціальні норми, що зачіпають цю сферу. Наприклад, передбачити безумовну видачу осіб, підозрюваних у причетності до організованої злочинної діяльності, і встановити термін задоволення клопотань про надання правової допомоги.

По-третє, угоди між Генеральною прокуратурою, Міністерством внутрішніх справ і Службою безпеки України і відповідними відомствами країн СНД передбачають сприяння у сфері боротьби з організованою злочинністю. У даних документах визначено наступні форми співпраці:

а) виконання запитів і прохань у кримінальних справах, справах оперативного обліку й матеріалах про адміністративні правопорушення; б) обмін оперативно-розшуковою, оперативно-довідковою і криміналістичною інформацією про злочини, що готуються, та закінчені злочини і причетних до них осіб, оперативною інформацією про надзвичайні події і тяжкі злочини, а також архівною інформацією; в) узгоджене, а в разі потреби – спільне проведення оперативно-розшукових заходів і слідчих дій; г) переміщення засуджених громадян для відбування покарання в державу, громадянами якої вони є, відповідно до міждержавних угод; д) обмін досвідом роботи, законодавчими й нормативними актами, навчальною літературою з питань діяльності органів внутрішніх справ; е) здійснення взаємовигідних поставок авто-мобільної, криміналістичної, пожежної і спеціальної техніки, засобів зв'язку, майна і продукції виробничо-технічного призначення, запасних частин, витратних матеріалів та іншого майна; ж) обмін науково-технічною інформацією з питань діяльності органів внутрішніх справ, спільне проведення кримінологічних досліджень з актуальних проблем, що становлять взаємний інтерес, обмін фахівцями з цією метою, проведення спільних семінарів і робочих зустрічей; з) здійснення транзитних перевезень спеціальних та інших вантажів, конвоювання й етапування [4].

По-четверте, наявність угод про протидію якомусь із напрямів організованої злочинної діяльності (наприклад незаконному обігу наркотиків) підкреслює визнання міжнародної небезпеки транснаціональної злочинності і стимулює розроблення конкретних заходів цієї протидії [1, с. 23].

Позитивним моментом, на наш погляд, є той факт, що у сфері міжнародної співпраці в даному випадку опинилася правова допомога не тільки в кримінальних справах, але й у справах оперативного обліку, оскільки слідству у справах, пов'язаних з організованою злочинною діяльністю, передують тривале оперативне розроблення осіб, причетних до закінчених злочинів.

Відзначимо, що даний перелік є фактично вичерпним для слідчих потреб, тому можна припустити, що за умови встановлення певних термінів для виконання цих дій можна оптимізувати попереднє слідство кримінальних справ.

Тож, як бачимо, Україна активно намагається співпрацювати з іншими країнами в сфері протидії організованій злочинності та розслідуванні злочинів.

Висновки. Отже, у сфері боротьби з організованою злочинністю співпраці у розслідуванні злочинів, Україна має міжнародно-правові зв'язки з країнами «близького» і «далекого» зарубіжжя.

Така співпраця має різноплановий характер, що дозволяє підвищувати ефективність боротьби зі злочинністю. Вважаємо, що на рівні СНД сьогодні вироблений певний механізм взаємодії в цій сфері, що істотно полегшує розслідування кримінальних справ.

Крім того, хоча низка країн мають досить великий досвід боротьби зі злочинною діяльністю і відповідний законодавчий потенціал, у міжнародно-правових документах вказівка на це відсутня, хоча прогресивні тенденції в даній сфері цілком могли б бути втілені в міжнародних угодах.

Вказані недоліки, виявлені при вивченні різних міжнародно-правових зобов'язань України, мають бути усунені в ході подальшої інтеграції України у світову спільноту.

Література:

1. Лешукова І.В. Процесуальні особливості міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ України при розслідуванні злочинів: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національний ун-т внутрішніх справ. - Х., 2004.

2. Вербенський М. Г. Актуальні проблеми наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ у протидії транснаціональній злочинності / М.Г. Вербенський // Міжнародне співробітництво ОВС у боротьбі з транснаціональною злочинністю : тези доп. міжнар. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 24 березня 2010 р.). - К : КНУВС, 2010. - 272 с

3. Лешукова І.В. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів України в боротьбі з організованою транснаціональною злочинністю / І.В. Лешукова // Вісник Університету внутрішніх справ. – 2000. – Вип. 12 (частина II). – С. 50–54.

4. Стеблинська О.С. Нормативно-правове забезпечення міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю./ О.С. Стеблинська// [Електронний документ]: режим доступу: <http://radnuk.info/statti/560-mijnarodne/14747-2011-01-19-01-53-20.html>

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства : матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 27-29.